

РЕЗЮМЕ

Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ VI-A ИПП България - Северна Македония 2021-2027

Процесът по подготовка на програмата започна през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали – и двете предоставиха данни и тенденции „отдолу-нагоре“. По време на срещите със заинтересовани страни от регионите бяха потвърдени като продължаващи и все още нерешени някои добре познати териториални предизвикателства (като липса на разнообразни възможности за работа, висока безработица, ниски доходи, неравномерно развити условия за целогодишен туризъм в района на ТБ, и др.). Потвърди се, че туризмът е най-подходящият сектор за изграждане на силни връзки за сътрудничество, но постоянните пречки пред мобилността пречат на потенциала на сектора да се развива и разширява, отчасти поради ограниченото участие на доставчиците на туристически услуги в програмата, които в повечето случаи са малките и средни предприятия (МСП). Подчертана е необходимостта да се осигури равен достъп на МСП до програмните ресурси и да се възприемат предприятията като стимулатори на промяната, отговарящи на техните специфични нужди, особено в областта на конкурентоспособността и интернационализацията. Положително беше оценена перспективата за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори. По време на регионалните консултации се проведеха обширни дискусии относно необходимостта институциите да направят повече, за да спрат загубата на биоразнообразие, тъй като биоразнообразието се счита за един от най-големите активи на програмната област. Беше изразено, че класическите дейности по възстановяване и опазване, които включват голям брой инициативи за озеленяване, могат да бъдат разширени и в градските райони, така че да се постигнат градски зелени трансформации, които създават положително въздействие върху околната среда, здравето и благосъстоянието като цяло.

Повечето от обсъжданите териториални нужди и потенциали намериха своята доказателствена подкрепа в териториалния анализ и са допълнително свързани с ключови

политики на ЕС като зелен и цифров преход, Териториален дневен ред 2030, разширяване на ЕС със Западните Балкани. Стълбовете на европейската перспектива на Западните Балкани (добросъседски отношения и регионално сътрудничество) остават съществени елементи на програмната стратегия.

Като се има предвид всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група за програмиране (СРГ) се обедини около следната обща цел на програмата: **Укрепване на териториалното сближаване в трансграничен регион между Република България и Република Северна Македония.**

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се значителни териториални различия между програмните региони с екстремни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на трансграничната зона остава по-ниско от ЕС и съответното средно за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на програмния приоритет „Интегрирано развитие на трансграничния регион“, като 20% от бюджета на приоритета е заделен за подобряване на конкурентоспособността на МСП и за поставяне на основите за създаване на трансгранични вериги на стойност (кооперативни трансгранични пазари). Изпълнението на приоритета чрез специфичната цел „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културно наследство и сигурност в райони, различни от градските“ е насочено към няколко други териториални предизвикателства като обезлюдяване, застаряване, висока безработица (особено младежка), ниско ниво на доходи. Насърчаването на истинското трансгранично сътрудничество в рамките на този приоритет се проявява на три нива: програмиране (СРГ), изпълнение (чрез ИНТЕРРЕГ индикатори, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен орган за участие в процеса на подбор на проекти).

Освен това програмата отговаря на едно от най-големите териториални предизвикателства, което създава значителни пречки за мобилност и свързаност – липсата на достатъчно гранични контролно-пропускателни пунктове за справяне с нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни. Тъй като това е въпрос от значение за разширяването на ЕС и изисква обширна междуинституционална координация и участие,

както и голямо финансиране, СРГ съгласува програмното решение (създаване на нов ГККП в рамките на цел на политиката на сближаване „По-свързана Европа чрез повишаване на мобилността“) да премине под формата на стратегически проект, за да обвърже по-точно подкрепата на програмата с търсения ефект. Очаква се изпълнението на този проект частично да запълни празнините в трансграничната пътна транспортна мрежа, както е подчертано в Документа за ориентация на границите като необходимост от съвместни действия.

Новият законодателен пакет на ЕС относно сближаването направи политическите действия, произтичащи от Зелената сделка, наложителни за всички програми, финансирани от ЕС. Събраните данни от регионалните консултации и Териториалния анализ в областта на околната среда недвусмислено потвърждават необходимостта от съвместни действия за опазване и опазване на биоразнообразието на трансграничния регион. Интересът на местните участници към съвместни усилия в тази област е традиционно силен. Като ключов екологичен проблем в програмната област се идентифицира загубата на биологично разнообразие, което в Стратегията за биологично разнообразие 2030 на ЕС е определено като една от най-големите заплахи, пред които е изправено човечеството през следващото десетилетие. От 2007 до 2020 г. бяха подкрепени редица проекти за трансгранично сътрудничество, които са насочени към преодоляване на това сложно предизвикателство. Повечето от подкрепените проекти бяха насочени към аспекта, свързан със защита на биоразнообразието, под формата на еднократни съвместни инициативи, оставяйки обаче компонентите, свързани с политиката за опазване на за биоразнообразие недостатъчно засегнати. Избраният „По-зелен трансграничен регион“ представлява тематично продължение на дейностите от програмния период 2014-2020 г. на дейностите по Приоритетна ос „Околна среда“. Ето защо, надграждайки постигнатите резултати в областта, настоящата програма 2021-2027 ще се стреми да подкрепя действия, които или съчетават двете практики (защита и опазване), или поставят фокус върху устойчивите решения за опазване на биологичното разнообразие. Пример за това е развитието на зелена инфраструктура (ГИ), която все повече се признава като общо решение на различни екологични проблеми поради широкото си положително въздействие върху всички компоненти на околната среда, както и върху човешкото благополучие.

Основни характеристики на програмния регион:

Програмният район обхваща 2 области от българска страна – Благоевград и Кюстендил и 3 региона от страната на Република Северна Македония – Североизточен, Източен и Югоизточен. Границата между двете държави е с дължина 165 км с три функциониращи гранични контролно-пропускателни пункта. В района на трансгранично сътрудничество живеят 948 564 души. В него се отличават 5 средно големи града: Благоевград и Кюстендил от българска страна и Куманово, Щип и Струмица от Република Северна Македония. Граничният регион се оценява като притежаващ богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

Основното съвместно предизвикателство на региона на трансгранично сътрудничество е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по по-напреднал курс на развитие. Той все още е изправен пред постоянни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и предприемачеството, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна стопанска среда.

Установените съвместни нужди от инвестиции отразяват очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, както и целите на Териториалната програма до 2030 г., която има за цел да засили солидарността при насърчаването на сближаването и намаляването на неравенствата между по-добрите места и тези с по-малко проспериращи перспективи или изоставащи.

Общ бюджет на програмата: 31 152 400 евро

Допустими дейности и бенефициенти по приоритети:

Приоритет	Специфични цели	Бюджет в евро
-----------	-----------------	---------------

ПО 1: По-зелен трансграничен регион	1.1 Засилване опазването на природата, биоразнообразието и зелената инфраструктура, включително в градски региони, и намаляване на всички форми на замърсяване	4 672 860
ПО 2: По-свързан трансграничния регион	2.1 Подобряване на регионалната свързаност и насърчаване на икономическия растеж в трансграничния регион	9 345 720
ПО 3: Интегрирано развитие на трансграничния регион	3.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските	14 018 580
Общ бюджет		31 152 400

ПО 1: По-зелен трансграничен регион

Дейности:

- Инвестиции в изграждането на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.);
- Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (треви и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площи, зелени брегове);
- Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа);
- Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане);
- Подкрепа за съвместни стратегии и планове за действие за разработване на нови инструменти, както и за трансфер на решения между съответните заинтересовани страни;

Бенефициенти:

- Местно население и посетители
- Местни власти и регионални структури на централната администрация
- Научноизследователска и развойна дейност, академични и научни институции
- НПО

ПО 2: По-свързан трансграничен регион

Инвестициите ще бъдат под формата на проект от стратегическо значение - откриване на нов гранично-пропускателен пункт (ГКПП) Струмјани – Берово.

Инвестициите по този приоритет ще допринесат за външната политика на ЕС, като се придържат към най-актуалните стандарти за защита на сигурността и граничния контрол. Широкото и многосекторно въздействие на инвестициите върху различни направления на политиката на ЕС защитава неговата стратегическа ориентация по отношение на регионалната свързаност и трансграничната мобилност в област, която скоро се очаква да се присъедини към ЕС. Основната цел на интервенциите по този приоритет е подобряване на регионалната свързаност и подпомагане на икономическия растеж в областта на трансграничното сътрудничество чрез 1) улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете държави, 2) укрепване на комуникационните връзки между двете държави и 3) подобряване и разширяване на достъпа до основната ТЕН-Т.

В продължение на подписаното през 1999 г. споразумение между правителството на Република Македония и правителството на Република България за откриване на нови международни гранично-пропускателни пунктове (ГКПП) Струмјани – Берово и Симитли – Пехчево, през 2001 г. са изградени ГКПП Струмјани – Берово и пътят за достъп, на територията на Република Северна Македония, докато на територията на Република България все още не са изградени както пътният участък, така и ГКПП. В съответствие с горепосоченото споразумение пътният участък и ГКПП на територията на Република България се предвиждаха да бъдат финансирани по Инициатива за външните граници от

2003 г., но не бяха осъществени. Необходимостта от укрепване на регионалната свързаност и от улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между Република България и Република Северна Македония е актуална.

Липсващите връзки в предоставянето на съвместни трансгранични бизнес услуги и такива от общ интерес са основен фактор за отрицателната демографска динамика, която се проявява в района. Липсата на инфраструктура, благоприятстваща предоставянето на услуги от интерес за общността и бизнеса, допълнително налага сериозни социални последици, включително по-голямо социално изключване и неравенство, както и предизвикателства пред предоставянето на услуги за отпих, пазарите на труда и жилищното настаняване. По отношение на междурегионалната свързаност, липсата на железопътна връзка между двете държави и нарастващият трансграничен трафик се пороци необходимост от подобряване на капацитета за обслужване на настоящия ГКПП и разширяване на достъпа до TEN-T, като се вземат предвид и перспективите за ускорено разширяване на ЕС.

Дейности:

- Модернизиране на съществуващите и изграждане на нови ГКПП;
- Закупуване на специализирано техническо оборудване на базата на ИКТ решения;
- Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища и в двете държави;
- Оценки на въздействието върху околната среда и други свързани с проекта оценки

Таргет групи:

- Жители, посетители и бизнеса в трансграничния регион

ПО 3: Интегрирано развитие на трансграничния регион

Дейности:

- Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (технологична модернизация);
- Дейности, насочени към подобряване знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси);
- Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (процесът обхваща всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт) и достигане до нови пазари (маркетинг, предприемачество, интернационализация);
- Подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, включително мрежа от велоалеи, „черни“ горски и полски пътища, хеликоптерни площадки и др.;
- Разработване и предлагане на интегрирани регионални туристически продукти за различни активности и локации с включване на културно-историческото наследство и природните дадености; съвместни действия за диверсификация на формите на туристическите услуги и осъществяване на всесезонен туризъм в района на ТГС;
- Разработване на интегрирани целеви финансови пакети за насърчаване на дейността и разкриване на нови МСП в областта на туризма с акцент върху семейните предприятия и предлагането на местни продукти – винен и гастро-туризъм, селски еко-туризъм, вело-туризъм, лов и риболов, „оф-роуд“ - туризъм и др.;
- Създаване на съвместна мрежа от локации за прилагане на концепции от типа „зелено училище“, „на село“, „на гости при ...“, „пригответо от...“ и т.н.;
- Разработване и прилагане на съвместни мерки за ограничаване на уязвимостта на услугите в туристическия сектор вследствие на пандемични и епидемични ситуации; насърчаване на развитието на здравния и възстановителен туризъм - услуги и продукти, свързани със закаляването, активния отдих, спортуването на открито, укрепване на имунитета и подобряване на здравния статус чрез балнео и СПА процедури, климатолечение, калолечение; съчетаване на кратки почивки от различен вид с индивидуални пътувания.

Бенефициенти:

- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи
- НПО
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение
- Социални институции
- ММСП